

KATARZYNA JASIŃSKA
 UNIwersytet JANA KOCHANOWSKIEGO

Non scholae, sed vitae discimus – Magia liter.
W sieci szyfrodedyktogramów podręcznikiem logicznego myślenia

Agnieszka Dolecka, Zbigniew Trzaskowski, *Magia liter. W sieci szyfrodedyktogramów*, Kielce 2016, s. 398.

W ostatnich latach na polskim rynku wydawniczym ukazało się wiele prac w formie poradników, podręczników czy zbiorów ćwiczeń, które mają na celu trening logicznego myślenia, zarówno ogólny, jak i pod kątem poszczególnych rodzajów aktywności. Publikacje, ze względu na stopień trudności, kierowane są zwykle do określonych grup wiekowych. Wspólną cechą większości z nich jest założenie uczenia się i zdobywania umiejętności poprzez rozrywkę, co stanowi swego rodzaju wyzwanie dla twórców. Wśród prac, które moim zdaniem wyróżniają się nowatorskim, otwierającym pole do poszukiwań badawczych podejściem do tematu jest *Magia liter. W sieci szyfrodedyktogramów* autorstwa Agnieszki Doleckiej i Zbigniewa Trzaskowskiego.

Recenzowana publikacja została wydana w Kielcach w 2016 roku przez Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, zaś jej autorzy należą do kadry naukowej tej placówki. Tematyka gier logicznych i łamigłówek została wielokrotnie opracowana, jedna nigdy w takim ujęciu jak w *Magii liter*. Praca skupia w sobie treści teoretyczne dotyczące kreatywnego myślenia i rozwiązywania problemów logicznych oraz autorski zbiór sudoku w formie słownej z analogicznymi łamigłówkami cyfrowymi, a także definicjami użytych wyrazów. Dzięki temu, książka zawiera całościowe ujęcie badanej problematyki.

Przygotowując tekst, Agnieszka Dolecka i Zbigniew Trzaskowski gruntownie zbadali historię łamigłówek słownych oraz sudoku. Dla opracowania merytorycznie wyczerpującego leksykonu słów użytych w części głównej pracy skorzystali ze 112 wydawnictw źródłowych, wśród których czytelnik znajdzie słowniki, leksykony, atlasy oraz encyklopedie. Prócz tego, we wstępie odnosili się do publicystyki oraz wydawnictw naukowych. Autorzy wy-

konali ogromnie czasochłonną i skrupulatną pracę, żeby zgromadzić tak okazałą liczbę źródeł, co stanowi ogromną zaletę książki.

Recenzowana publikacja składa się ze wstępu, w którym wyjaśniony zostaje jej cel oraz teoretyczne założenia, części zawierającej 250 szyfrodedyktogramów, leksykonu z wyjaśnieniami użytych słów, bibliografii oraz rozwiązań łamigłówek. Kompozycja pracy została logicznie uporządkowana, a poszczególne elementy tekstu wynikają z poprzednich.

We wstępie, zatytułowanym *Studia, czyli zamięłowanie do twórczego myślenia*, autorzy wyjaśniają przesłanki kierujące nimi w tworzeniu podręcznika skierowanego głównie do studentów, z natury rzeczy przyswajających duże ilości nowej wiedzy, która powinna przekładać się także na umiejętności. Propozycja nauki logicznego myślenia, ale w sposób niesablonowy stanowi ciekawy pomysł, szczególnie, że ma to być trening oparty na rozrywce umysłowej. W podejściu autorów do tematu, objawia się dbałość o odbiorcę, chęć zainteresowania młodych ludzi oraz dogłębne zbadanie opracowanych zagadnień.

Autorzy przyznają we wstępie, że inspiracją do zajęcia się problematyką logicznego myślenia stały się słowa Edwarda de Bono, odnoszące się do kreatywnego rozwiązywania zagadek i problemów, tzw. myślenie w bok. Skupiają się więc na sytuacji studenta, który powinien zauważać logiczne związki pomiędzy określonymi fragmentami rzeczywistości, jednak z często zdobytej wiedzy i umiejętności nie w pełni korzysta ze względu na brak logicznego myślenia, wynikający z wielu powodów. Jednym z nich jest brak wiary we własne możliwości intelektualne, co według dwójki autorów jest niezbędne do rozwoju uzdolnień, gotowości rozwiązywania problemów i cierpliwości w mierzeniu się z nimi. „Jeśli opieramy się bezkrytycznie głównie na tym, co inni o nas mówią, a nie na tym, co rzeczywiście potrafimy, brniemy w ślepy zaułek niepowodzeń”¹. Traktowanie siebie, a nie innych jako punktu odniesienia, decyduje o sukcesie w działaniu, zaś niejednokrotnie ludzie skupiają się nie na samoocenie możliwości, ale opinii innych.

We wstępie podkreślono również jako czynnik najistotniejszy, że człowiek nigdy, do końca nie zdobywa wiedzy na temat własnych uzdolnień, ponieważ jego sytuacja zmienia się na przestrzeni życia. Na całość tożsamości intelektualnej człowieka składają się emocje, doświadczenia, ale także obawy i nadzieje. Dzięki poczuciu tak rozumianej tożsamości człowiek jest w stanie zdobyć autonomię, dzięki której może samooceniać zewnętrzne zdarzenia, jak również badać własne możliwości. Autorzy odnoszą się w tym akapicie do Barucha Spinozy, zgadzając się z nim, że w twórczym działaniu, w my-

¹ A. Dolecka, Z. Trzaskowski, *Magia liter. W sieci szyfrodedyktogramów*, Kielce 2016, s. 5.

śleniu hipotetyczno-dedukcyjnym ważna jest rola intuicji – szóstego zmysłu, rozumianego jako naturalna umiejętność ludzkiego umysłu. Udział intuicji w grach logicznych uważają za bardzo istotny, ponieważ pozwala ona w niemałym stopniu dojść do rozwiązania, którym w takich wypadkach jest prawda obiektywna.

We wstępie przytoczone zostały badania prowadzone na Uniwersytecie Duke, z których wynikami zgadzają się Agnieszka Dolecka i Zbigniew Trzaskowski, pozwalają one bowiem uznać, że połączenie ze sobą dedukcji z intuicją daje zadowalające efekty, jeśli chodzi o analizę i interpretację logiczną. Siła przeczucia uznana zostaje za ważny aspekt w procesie poznania, ponieważ buduje świadomość adaptacyjną oraz poszerza umiejętności postrzegania, kojarzenia oraz logicznego myślenia.

Autorzy uznają prezentowaną publikację za podręcznik, dzięki któremu można w sposób efektywny uczyć się logicznego myślenia przy pomocy gry zwanej sudoku w jej odmianie słownej. Mając na względzie przybliżenie czytelnikowi tego rodzaju logicznych łamigłówek, przytaczają krótką historię klasycznej gry sudoku, która opublikowana została już w 1979 roku, jednak okres jej największej popularności rozpoczął się ćwierć wieku później, kiedy zaczęła pojawiać się w zachodnioeuropejskich czasopismach i stała się jedną z ulubionych rozrywek intelektualnych współczesnych ludzi. Na potwierdzenie popularności gry oraz sposobów jej recepcji autorzy przytaczają ocenę Bartłomieja Treli, studenta filologii angielskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, który zwraca uwagę na potrzebę i konieczność nieszablonowego myślenia oraz stosowania zasad kombinatoryki w rozwiązywaniu sudoku.

W opinii Bartosza Treli sudoku stanowi swego rodzaju „siłownię” dla umysłu, ponieważ pozwala na intensywny trening intelektualny. Student wskazuje także na efekty rozwiązywania sudoku, przede wszystkim wzrost skuteczności w rozwiązywaniu problemów w innych obszarach życia, co w dużej mierze potwierdza, że zagadki logiczne, traktowane jedynie jako rozrywka intelektualna, mogą stać się skuteczną pomocą w poszukiwaniu innego rodzaju niż dotychczas – oryginalnych rozwiązań. Zwraca też uwagę na wyćwiczenie zmysłu kombinatorycznego, który według autorów pozwala na efektywniejsze mierzenie się z problemami. Prócz tego uznaje, że sudoku wykształca umiejętności zarządzania własnym czasem, przewidywania następstw i skutków, rozwija intelekt, ale także stanowi rozrywkę.

W dalszej części wstępu, autorzy podkreślają, że swoją książkę kierują w szczególności do studentów różnych kierunków, aby mogli ćwiczyć się w myśleniu i wnioskowaniu logicznym, co jest niezbędne zarówno na kierunkach humanistycznych, jak i bardziej ścisłych, ale przede wszystkim w życiu codziennym. Wyjaśniają również użytą do określenia słownych zagadek

sudoku nazwę szyfrodedyktogramów, która bierze się od łacińskich definicji poszczególnych członów wyrazu: szyfr oraz dedukcja. Zamieszczają także wyjaśnienie zasad uzupełniania szyfrodedyktogramów, które stanowią meritum publikacji, co jest zasadne, ponieważ zagadki stanowią autorski pomysł na bazie klasycznej gry sudoku i wymagają wstępnego omówienia.

W głównej części pracy, zatytułowanej *Szyfrodedyktogramy*, znajduje się 250 łamigłówek w formie słownego sudoku opracowanych przez Agnieszkę Dolecką oraz Zbigniewa Trzaskowskiego. Każda strona zawiera jeden wyraz składający się z 9 liter, który wpisany jest w znany z klasycznego sudoku kwadrat podzielony na 9 mniejszych, także składających się z 9 pól. Zagadki występują w wersji z literami rozpisanymi w kwadracie oraz w analogicznej wersji z cyframi, którym odpowiadają litery. Warto zwrócić uwagę na fakt, że dziewięcioliterowe wyrazy w języku polskim nie są najbardziej popularnymi, dlatego wśród wybranych przez autorów, pojawiają się słowa niespotykane w powszechnym użyciu takie jak *buglehorn*, *prześlica* czy *bromkliwer*. Stanowi to kolejną zaletę publikacji, ponieważ oprócz nauki logicznego myślenia, rozwija zasób słownictwa.

Kolejną częścią publikacji jest *Leksykon A-Z*, w którym zebrane zostały wszystkie wyrazy, jakie pojawiły się w łamigłówkach wraz z podstawowymi, krótkimi definicjami. Dzięki takiemu rozwiązaniu można sprawdzać znaczenie słów w trakcie gry, co pozwala na ich szybsze zapamiętanie, a w efekcie poszerza znajomość rodzimego języka. Obszerna bibliografia, wykorzystana do stworzenia leksykonu, składa się z ponad stu pozycji i świadczy o gruntownych poszukiwaniach jak najbardziej precyzyjnych definicji, które oddawałyby dane wyrazy.

Ostatnią część publikacji *Magia liter* stanowi rozdział zawierający rozwiązania wszystkich zagadek z *Szyfrodedyktogramów*, co w tego rodzaju pracach jest niezbędne ze względu na potrzebę zweryfikowania przez graczy prawidłowości własnych działań.

Po zapoznaniu się z podręcznikiem *Magia liter. W sieci szyfrodedyktogramów* mogę z pełnym przekonaniem uznać, że jest to książka, która powinna trafić do jak najszerszego grona osób, szczególnie do zakładanej grupy docelowej. Oceniam ją pozytywnie, ponieważ wyróżnia się oryginalnością podejścia do omawianych treści oraz autorskimi pomysłami na słowną odmianę sudoku. Założenia twórców zostały spełnione, ponieważ wydali publikację, która zawiera w sobie ogólne zagadnienia teoretyczne, pomocne w zrozumieniu ich tez, ale przede wszystkim opracowali zagadki w formie słownego sudoku, co robi wrażenie, biorąc pod uwagę ogromną ilość czasu włożoną w skonstruowanie 250 łamigłówek.

Struktura tekstu jest bardzo pomocna dla osób, które spotykają się z tego rodzaju łamigłówkami po raz pierwszy, ponieważ na początku autorzy wyjaśniają w sposób teoretyczny zagadnienia, jakimi się zajmują. W dalszej części publikacji można odnaleźć szyfrodedyktogramy, które są gotowymi, przygotowanymi do rozwiązania zagadkami logicznymi.

Książka stanowi praktyczny podręcznik, dzięki któremu każdy może kształcić swoje myślenie logiczne w aspekcie kreatywnego podejścia do problemów. Z całą pewnością można uznać, że taki rodzaj publikacji może zainteresować studiującą młodzież, ale także każdego, kto próbuje spojrzeć na rzeczywistość z innego niż zwykle punktu widzenia. Człowiek często zastanawia się nad problemem i szuka znanych mu rozwiązań. W paradygmacie myślenia, który na przykładzie szyfrodedyktogramów przedstawiają autorzy, chodzi o szukanie niesztampowych, nie zawsze oczywistych rozwiązań i o sam sposób potraktowania napotkanego problemu. Praca zawiera szczegółowe opracowanie metody nauki logicznego myślenia, co pozwala na praktyczne zapoznanie się z modelem przedstawionym przez autorów.

Publikacja *Magia liter. W świetle szyfrodedyktogramów* stanowi pozycję, która powinna znaleźć się na półce każdego myślącego człowieka, ponieważ umiejętności, które pomagają doskonalić, są bardzo istotne w codziennym życiu i trzeba dla własnego pożytku szukać takich miejsc, gdzie takowe można kształcić.